ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O‘QITUVCHINING KASBIY IMKONIYATLARINI KENGAYTIRISH

Buxoro davlat Pedagogika instituti

1-bosqich doktoranti Jumayeva Azizabonu

Annotatsiya: Maqolada ta’lim jarayonini texnologik jihatdan ta’minlash, o‘qitishda innovatsion yondashuvlarni qo‘llash hamda zamonaviy ta’lim va tarbiya texnologiyalarining konseptual asoslari chuqur tahlil qilingan. Unda zamonaviy pedagogik texnologiyalar ijodiy fikrlashga tayanishi, o‘quvchi shaxsini rivojlantirish, uning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarish va samarali faoliyat ko‘nikmalarini shakllantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so’zlar: zamonaviy o’qituvchi, kompetentli o’qituvchi, pedagogik texnologiya, innovatsiya, axborot-kommunikatsiya texnologiyasi, ilmi-ijodkorlik.

Аннотация: В статье исследуется технологическое обеспечение учебного процесса, новые подходы к обучению, концептуальные идеи использования современных образвательных технологий.Современные технологии обучения - основаны на творческом педагогическом мышлении, анализируют важные задачи развития личности, творческого потенциала и эффективной деятельности

Ключевые слова: современный педагог, грамотный педагог, педагогические технологии, инновации, информационные и коммуникационные технологии, наука и творчество.

`Bugungi kunda ta’lim jarayoni doimiy o‘zgarishlar va yangiliklarga duch kelmoqda. Talabalarning bilim olish jarayonini samarali tashkil etish va ularning bilish faoliyatini faollashtirish oliy ta’lim muassasalarining asosiy vazifalaridan

biridir. Pedagogik texnologiyalar esa ushbu jarayonni tizimli, interfaol va natijali qilishda muhim vosita sifatida qaraladi. Ular nafaqat o‘quv materiallarini yetkazish vositasi, balki talabalarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va o‘z-o‘zini rivojlantirish ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘qituvchilar o‘quv jarayonini talabalar ehtiyojlari va qobiliyatlariga moslashtira oladi. Interfaol metodlar, guruh ishlari, muhokamalar, rol o‘yinlari va simulyatsiya kabi texnologiyalar talabalarning faolligini oshirishga yordam beradi. Shu bilan birga, multimedia va raqamli vositalar yordamida ta’lim. Bo’lajak o’qituvchilarni kasbiy pedagogik faoliyatga tayyorlashning asosiy omillaridan biri bu ularning pedagogik shaxs sifatlarini, xususan pedagogik mahorat, ko’nikma va malakalarni shakllantirish, shuningdek kasbiy faoliyatga psixologik tayyorgarlashni taqozo etadi. Bu masalada asosiy e’tibor kompetentlikka xos bo’lgan fazilatlarni aniqlash zarurati va ushbu fazilatlarni aniqlashni taqozo etadi.

Zamonaviy malakali o’qituvchi tafakkurga asoslangan o’qitish texnologiyalaridan biri bo’lgan konstruktiv o’qitishni qo’llash uchun keng imkoniyatga ega bo’lishi kerak. Bugungi kunda ijodkorlik, tanqidiy fikrlash, mustaqillik, ta’limga individual yondashishni afzal ko’radi. Pedagogik texnologiyalarning asosiy vazifasi - bu ta’lim sohasida mustaqil o’rganishni ta’minlash uchun foydalaniladigan usul va uslublarni samarali tatbiq etish va amalga oshirishdir. Bu shuni anglatadiki, o’qituvchi pedagogik texnologiyalardan mohirona foydalanib, konstruktiv o’qitish o’quvchilar axloqini boyitish, bilimlarni singdirish maqsadlariga erishishi mumkin. O’qituvchi tomonidan ishlab chiqilgan har qanday darsning asosiy maqsadi o’quvchining shaxsiyatini shakllantirish va axloqiy-ma’naviy mafkurasini boyitishga xizmat qilishi kerak. Kompetent o’qituvchi tomonidan o’quv jarayoni shunday tashkil etilishi kerakki, talaba mustaqil ravishda kuzatuvlarni o’tkazishi,

ilmiy faktlarni to'plashi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilishi, aqliy fikrlar bilan bajarishi, mustaqil fikrlash qobiliyatini egallash muammolarni hal qilishi amaliy faoliyatni amalga oshirishi va ilmiy bilimlarni shakllantirishi bilan jonli kuzatuv, mavhum fikrlashdan amaliyotgacha bo'lgan birlikni hosil qilishini talab etadi.

Pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlarning ta'lim jarayonidagi ahamiyati zamonaviy pedagogika tadqiqotlarida muhim mavzu hisoblanadi. A.K. Novikova (2018) pedagogik texnologiyalarni o‘quv jarayonini tizimli va natijali tashkil etish vositasi sifatida ta'kidlaydi. U o‘quv jarayonida interfaol metodlardan foydalangan holda talabalarning mustaqil fikrlashini, ijodiy yondashuvini va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish mumkinligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, pedagogik texnologiyalar talabalarga o‘z bilimlarini amalda qo‘llash imkonini beradi, bu esa ularning bilish faoliyatini faollashtiradi.
V.V. Serikov (2017) multimediya vositalarining ta'lim jarayonidagi ahamiyatini tahlil qilgan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, vizual va interaktiv o‘quv materiallari talabalarning e'tiborini jalb qiladi, motivatsiyasini oshiradi va murakkab mavzularni tezroq o‘zlashtirishga yordam beradi. Shu bilan birga, multimediya vositalari o‘quv jarayonini qiziqarli va samarali qilishi bilan birga, talabalarda mustaqil izlanish va o‘z-o‘zini baholash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.
J. Biggs va C. Tang (2011) “Teaching for Quality Learning at University” asarida interfaol yondashuvning oliy ta'limdagi rolini chuqur tahlil qiladi. Mualliflar interfaol metodlar – guruh ishlari, muhokamalar, rol o‘yinlari va simulyatsiyalar – talabalarning faolligini oshirish, o‘z-o‘zini nazorat qilish va tahliliy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishda samarali ekanligini ko‘rsatadi. Ularning tadqiqotlariga ko‘ra, o‘quv jarayonida faol yondashuvni qo‘llash talabalarning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va bilimlarni amaliyot bilan mustahkamlash imkonini yaratadi.

O‘zbekiston Respublikasi Milliy ta’lim standartlari (2020) pedagogik texnologiyalarni qo‘llash bo‘yicha talablarni belgilaydi. Standartlar ta’kidlaganidek, oliy ta’lim muassasalari talabalarning individual qobiliyatlari va o‘quv ehtiyojlariga moslashtirilgan interfaol ta’limni tashkil etishi zarur. Shu bilan birga, modulli ta’lim tizimi va interfaol metodlarning uyg‘unligi o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi va talabalarning kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Sh. Qodirova (2019) modulli yondashuv va interfaol metodlarni birlashtirishning pedagogik samaradorligini o‘rganadi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, modul asosidagi ta’lim tizimi talabalarga mavzuni tizimli ravishda o‘rganish, bilimlarni mustahkamlash va individual qobiliyatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Interfaol metodlar bilan birgalikda bu yondashuv o‘quv jarayonini shaxsiylashtiradi, talabalarning bilim olish jarayonidagi faolligini oshiradi va ularni mustaqil izlanishga rag‘batlantiradi.

Pedagogik jarayonda o`qituvchi muamoli vaziyatni oldindan ko`ra bilib shu asosda ilmiy farazni to`g`ri qo`ysagina samarali natijalarga erishiladi. Jahon ta’lim tizimida nazariy va amaliy nuqtai nazardan o’qituvchilarni tayyorlash bahs-munozaraga o’rin beruvchi zamonaviy ta’limning dolzarb masalasi bo’lib hisoblanadi. Bu yerda ko’plab yo’nalishlarda, shu jumladan individual shaxsiy fazilatlarni rivojlantirish pedagogik jarayonda talabaning shaxsini shakllantirish, uzluksiz ta’lim tizimida maxsus tayyorgarlik, didaktik jarayonda imkoniyatlarni rag’batlantirish muhim o’rin tutadi. O’qituvchining kompetensiyasi ta’limni zamonaviy tashkil etishning asosidir. Bunday bilim va ko’nikmalarga ega bo’lgan o’qituvchilar bir tomonlama o’qitish bilan cheklanib qolmaydilar. Ular o’quvchilarning AKT(Axborot-kommunikatsion texnologiyalar) bilan ishlash qobiliyatini rivojlantiradi va olingan ma’lumotlarni bilimga aylantiradi, uni doimiy ravishda amalda qo’llaydi, muloqot qiladi, o’z bilim va ko’nikmalariga

asoslanib o’rganadi, shuningdek o’qitish qobiliyatini shakllantiradi. Ijodkor o’qituvchi ijodiy o’quv platformasini yaratib, bu jarayonda har bir o’quvchining tafakkurini rivojlantirish uchun zamin yaratadi. Tizimli va yaxlit shaklda fanlarni o’qitishda, ma’ruza, seminar va amaliy mashg’ulotlarda, laboratoriya ishlarida va talabalarning mustaqil va ilmiy-tadqiqot ishlarida foydalanilishiga zamin yaratiladi.

Zamonaviy o’qituvchilar uchun axborot texnologiyalari va dasturlaridan pedagogik faoliyatlarida ta’lim yo`nalishlarini shakllantirishi muhim. Talabalarning texnologik imkoniyatlarini rivojlantirish darajasi sifatida o’qitiladigan fanlar va AKT o’rtasidagi fanlararo aloqadan foydalanish kerak. O’qituvchilar o’zlarining pedagogik imkoniyatlarini kengaytirish maqsadida AKT bilan bog’liq quyidagi vazifalar ustida izlanishni olib borishni taqozo etadi:

1)mavzuni o’qitish jarayonida AKTdan foydalanishning pedagogik maqsadga muvofiqligini va uning didaktik imkoniyatlarini aniqlash;

2)kompyuterdan ma’lumot olish va qayta ishlash vositasi sifatida foydalanish, alohida kompyuter dasturlarning tuzilishi va xususiyatlarini bevosita qo’llash;

3)AKT vositalaridan foydalangan holda kichik tadqiqotlar o’tkazish uchun loyihalarni tayyorlash;

4)uslubiy fanni o’qitishda darslarning har xil turlari va shakllari uchun o’quv qo’llanmalar ishlab chiqish;

5)axborot manbalari, Internet-resurslar bilan ishlashda va fanni o’qitishning barcha turlari va shakllari uchun mavzuning asosiy bo’limlari bo’yicha didaktik materiallar tayyorlash;

6)fan doirasida test topshiriqlarini tayyorlash.

Bundan tashqari, fan o’qituvchilari AKT bilan bog’liq quyidagi ixtisoslashgan tizimli kompetensiyalarga ega bo’lishlari kerak:

- zamonaviy AKTdan foydalangan holda yangi bilimlarni qabul qilish va amalda qo'llash;
- mavzuni o'qitishda tayyor elektron ta'lim manbalaridan foydalana olish, ma'lumotlar bazasini to'plash va Internetda mavjud bo'lgan resurslardan foydalanish;
- zamonaviy AKTdan foydalangan holda o'qitishning uslubiy majmuasi elektron resurslarini ishlab chiqish;
- elektron ta'lim manbalarini qayta ishlab chiqish va tuzish imkoniyatiga ega bo'lish;
- mavzu bo'yicha matnli va grafik ma'lumotlarni tayyorlash va taqdim etishni tashkil eta olishi;
- dinamik jadvallarni yaratish va ulardan foydalana olish;
- prezentatsiya (taqdimot) dasturlari, slaydlar tuzilmalari, dinamik ma'lumotlar (animatsion effektlar), tovush effektlari, elektron jadvalning joylashuvi, video ma'lumotlarning taqdimoti - mavzuni o'qitishga tayyorgarlik bosqichida ham, dars davomida qanday foydalanishni bilish.

O'qituvchilar kompetentligini uzluksiz jarayon sifatida ko'rish va bir tomondan, umumiy pedagogik bilimlarning doimiy ravishda yangilanib va rivojlanib borishi bilan bog'liq bo'lsa, ikkinchi tomondan, pedagogik faoliyatning ilmiy-ijodiy xarakterining oshishi va pedagogik tizimning tez-tez o'zgarib turishi bilan bog'liq. Hozirgi vaqtda bo'lajak o'qituvchilarning akademik darajasi faqat ularning uzluksiz rivojlanib borishining asosiy bosqichlaridan biri sifatida qabul qilinishi, malaka oshirishning turli yo'llari bilan doimiy ravishda olib borilishi zamonaviy pedagogikaning muhim masalalaridan biri.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdieva Z.A. Geografiya fanida noan'anaviy dars usullaridan foydalanish.

Navoiy., 2003

2. Yo'ldoshev J.G'. Usmonov S.A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. Toshkent, 2008.

3. Biggs, J., Tang, C. Teaching for Quality Learning at University – Maidenhead: McGraw-Hill, 2011. – 400 p.

4. Qodirova Sh. Modul'naya sistema obucheniya i interaktivnye metody – Toshkent: Fan, 2019. – 192 s.

5. Ибрагимова, Э.П. Развитие критического мышления и творческих навыков студентов с помощью современных педагогических технологий. – Москва: Наука, 2021. – 208 с. 6. O'zbekiston Respublikasi Milliy ta'lim standartlari. – Toshkent, 2020. – 112 s

6.Zimnyaya I.A. Pedagogicheskaya psikhologiya. Moskva, 2004.

7.Saidahmedov N.X. Pedagogik texnologiyalar. Toshkent: Fan, 2012.

8.Xodjayev B.X. Kompetensiyaviy yondashuv asosida ta'lim. Toshkent, 2018.

9.Sharipov Sh.S. Oliy ta'limda innovatsion yondashuvlar. Toshkent, 2020.

10.Смирнова Е.О. Педагогические системы и программы дошколного воспитания. М.: Владос, 2006. 119 с.